ØKONOMISK STYRING

Dette faktablad forklarer EU's økonomiske styring – det system af institutioner og procedurer, der er indført for at nå EU's mål om økonomiske og sociale fremskridt. Her skitseres retsgrundlaget og historien, herunder de forbedringer, der blev foretaget i kølvandet på finanskrisen, der begyndte i 2008. Det beskriver også Europa-Parlamentets inddragelse i udviklingen af og kontrollen med den økonomiske styring.

RETSGRUNDLAG

Retsgrundlaget for EU's økonomiske styring er fastsat i:

— artikel 3 i traktaten om Den Europæiske Union (TEU)

— artikel 2–5, 119–144 og 282–284 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF)

— protokoller, der er knyttet som bilag til TEU og TEUF: Protokol nr. 12 om uforholdsmæssigt store underskud, protokol nr. 13 om konvergenskriterierne og protokol nr. 14 om Eurogruppen.

MÅLSÆTNINGER

EU's økonomiske styring som fastsat i de relevante bestemmelser i EU-traktaterne har til formål at sikre, at medlemsstaternes økonomiske, finanspolitiske og budgetmæssige politikker samordnes på en måde, der støtter Unionens økonomiske og sociale mål og Den Økonomiske og Monetære Unions rette virkemåde.

Mere specifikt har den til formål at:

— styrke og skabe konvergens mellem medlemsstaternes økonomier og oprette en Økonomisk og Monetær Union (præamblen til TEU)

— støtte en bæredygtig udvikling i Unionen baseret på en afbalanceret økonomisk vækst og prisstabilitet, en social markedsøkonomi med høj konkurrenceevne, fuld beskæftigelse og sociale fremskridt (artikel 3 i TEU)

— sikre tæt samordning af medlemsstaternes økonomiske politikker (artikel 2, 5 og 119 i TEUF)

— samordne de økonomiske politikker gennem politiske henstillinger, herunder overordnede retningslinjer for de økonomiske politikker og landespecifikke henstillinger (artikel 121 i TEUF)

— fastsætte den procedure, der skal følges i tilfælde af uforholdsmæssigt store offentlige underskud (artikel 126 i TEUF)

— styrke samordningen og overvågningen af budgetdisciplinen og de økonomiske politikker i de medlemsstater, der har euroen som valuta (artikel 136–138 i TEUF)

— sikre, at beskæftigelsespolitikkerne samordnes og er i overensstemmelse med de økonomiske politikker, der er defineret i de overordnede retningslinjer for de økonomiske politikker (artikel 146 i TEUF) (3.6.3).

OMRÅDER UNDERLAGT ØKONOMISK STYRING

Den finansielle og økonomiske krise, der begyndte i 2008, viste, at finansielle, skattemæssige og makroøkonomiske ubalancer er snævert forbundne, ikke kun inden for de nationale grænser, men også på EU-niveau, og i særdeleshed de lande, der har euroen som valuta (euroområdet). EU's forstærkede system for økonomisk styring, der blev indført i 2011, dækker derfor flere økonomiske områder, herunder finanspolitik, makroøkonomiske anliggender, krisestyring, makrofinansielt tilsyn og investeringer.

RESULTATER

A. Samordning af de økonomiske politikker frem til 2011

Frem til 2011 var samordningen af de økonomiske politikker hovedsageligt baseret på konsensus og uden juridisk bindende regler, undtagen inden for de finanspolitiske rammer, som er fastlagt i EU's stabilitets- og vækstpagt (2.5.6). Den økonomiske samordning favnede bredt, og der kunne gennemføres forskellige former for samarbejde, afhængigt af hvor bindende den pågældende samarbejdsaftale var. To eksempler på en sådan samordning er:

— samordning som et krisestyringsredskab, f.eks. etableringen af den europæiske finansielle stabiliseringsmekanisme i maj 2010

— uddelegering af politiske tiltag, hvorved fuld myndighed over en given politik uddelegeres til en enkelt institution (som eksempler kan nævnes den monetære politik (2.5.3) og konkurrencepolitikken (2.5.12), der blev uddelegeret til henholdsvis Den Europæiske Centralbank og Kommissionen).

B. Den økonomiske styring siden 2011

Den finansielle og økonomiske krise i 2008–2012 afdækkede fundamentale problemer og uholdbare tendenser i mange EU-lande og gjorde det tydeligt, at EU's økonomier er tæt sammenvævede. Det blev derfor fundet nødvendigt i højere grad at samordne de økonomiske politikker i EU for at kunne tage fat om disse problemer og sætte gang i den økonomiske vækst og jobskabelsen i fremtiden. Med henblik herpå blev det daværende system med organer og procedurer for økonomisk samordning i EU revideret og styrket – siden 2011 er der vedtaget en række retsakter og oprettet nye EU-institutioner og -organer med ansvar for økonomisk styring.

C. Forstærket økonomisk og finanspolitisk overvågning og samordning heraf under det europæiske semester

Den styrkede ramme for økonomisk styring indførte en ny synkroniseret arbejdsmodel – det europæiske semester – for at drøfte og koordinere økonomiske og budgetmæssige prioriteter, sikre strammere EU-overvågning af finanspolitikken som led i stabilitets- og vækstpagten (2.5.6), udvikle nye redskaber til at tackle makroøkonomiske ubalancer (2.5.7) og udarbejde nye instrumenter til håndtering af medlemsstater i finansielle vanskeligheder (2.5.8).

Det europæiske semester er en årlig cyklus, hvor medlemsstaternes makroøkonomiske politik og budget- og strukturpolitik samordnes med det formål, at medlemsstaterne skal kunne tage højde for EU-hensyn på et tidligt tidspunkt i deres nationale finanslovsprocedurer og i forbindelse med andre aspekter af udformningen af deres økonomiske politik. Formålet er at sikre, at alle politikker analyseres og vurderes under ét, og at politiske områder, der førhen ikke systematisk var omfattet af det økonomiske tilsyn – som f.eks. makroøkonomiske ubalancer og finansielle forhold – nu også inddrages. De vigtigste faser i det europæiske semester er som følger:

— Sent på efteråret fremlægger Kommissionen den europæiske makroøkonomiske rapport og en fælles beskæftigelsesrapport med en redegørelse for EU's sårbarheder og muligheder for det kommende år på områderne økonomisk politik og budget- og arbejdsmarkedspolitik. Kommissionen foreslår specifikke henstillinger for euroområdet som helhed, som derefter drøftes af Rådet for Den Europæiske Union (Rådet) og godkendes på Det Europæiske Råds forårsmøde. Kommissionen offentliggør også en rapport om varslingsmekanismen, der anfører de medlemsstater, hvor der består potentielle makroøkonomiske ubalancer.

— Sidst på foråret foretager Kommissionen en vurdering af fremskridtene med og overholdelsen af de vigtigste finanspolitiske indikatorer, herunder korrektionen af eventuelle makroøkonomiske ubalancer. På grundlag af disse vurderinger fremsætter Kommissionen landespecifikke henstillinger, som derefter drøftes i Rådets forskellige sammensætninger. Medlemsstaterne forelægger også deres årlige statusrapporter om gennemførelsen af flerårige landespecifikke planer for finans- og strukturpolitiske tiltag, som sammen med endelige data for det foregående år danner grundlag for Kommissionens ledsagende vurdering af overholdelsen af rammen for økonomisk styring.

— I juni/juli giver Det Europæiske Råd sin tilslutning til de landespecifikke henstillinger, der officielt vedtages af Rådet i juli, hvilket markerer afslutningen på det europæiske semester på EU-niveau.

Det første europæiske semester løb af stablen i 2011. Finanspolitik, makroøkonomiske ubalancer, problemer i finanssektoren og vækstfremmende strukturreformer drøftes samlet på EU-niveau i løbet af det europæiske semester, inden de nationale regeringer udarbejder deres udkast til budgetplan for det følgende år og forelægger dem til forhandling i de nationale parlamenter. Inden euroområdets medlemsstater færdiggør deres budgetter, sender de deres udkast til budgetplan til Kommissionen, som fremkommer med en udtalelse, samt til Eurogruppen – bestående af euromedlemsstaternes finansministre – som vurderer dem.

Med henblik på at styrke finanssektoren har EU fremmet bankunionen (2.5.5) med nye regler og nye institutioner, herunder den fælles tilsynsmekanisme, den fælles afviklingsmekanisme og de europæiske tilsynsmyndigheder, med henblik på at forebygge fremtidige kriser og sikre, at de finansielle aktører er underlagt behørig regulering og tilsyn.

Som følge af den økonomiske og finansielle krise stod adskillige medlemsstater over for alvorlige vanskeligheder med hensyn til deres finansielle stabilitet eller bæredygtigheden af deres offentlige finanser og søgte derfor finansiel støtte (2.5.8).

EU reagerede ved at oprette forskellige mekanismer, herunder den europæiske finansielle stabiliseringsmekanisme, den europæiske finansielle stabilitetsfacilitet og den europæiske stabilitetsmekanisme (ESM), og vedtage lovgivning, der fastsætter bestemmelser om de makroøkonomiske betingelser, der er knyttet til de lån, der ydes til de berørte medlemsstater (forordning (EU) nr. 472/2013). Den europæiske finansielle stabilitetsfacilitet og ESM blev oprettet ved hjælp af ad hoc-traktater uden for EU-traktaterne og er underlagt et råd, der er sammensat af finansministrene fra euromedlemsstaterne (der kan findes yderligere oplysninger i Europa-Parlamentets indgående analyse af ESM).

D. Reformen af den økonomiske styring i 2024

En ny ramme for økonomisk styring i EU trådte i kraft i april 2024. Den har til formål at skabe balance mellem at sikre gældsbæredygtighed og fremme bæredygtig, inklusiv vækst gennem investeringer og reformer og søger at forbedre det nationale ejerskab, forenkle reglerne for at tage hensyn til forskellige finanspolitiske udfordringer og kombinere gældsreduktion med vækstfremmende foranstaltninger. Den indfører nationale mellemfristede finanspolitiske strukturplaner, der skitserer gældsreduktionsmål, prioriterede reformer og investeringer.

Ved en risikobaseret tilgang differentieres forskellige typer af overvågning på grundlag af finanspolitiske situationer med sikkerhedsforanstaltninger, der bringer gælden på en nedadgående kurs eller holder underskuddet på under 3 % af BNP. Planerne, der lægger vægt på den grønne og den digitale omstilling og økonomisk modstandsdygtighed, fremmer reformer og investeringer, der er afgørende for en troværdig gældsreduktion. Samtidig med at rammen giver større fleksibilitet i udformningen af planer, forbedrer den håndhævelsen ved at kræve, at medlemsstaterne forelægger årlige statusrapporter, og ved at ændre proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store underskud og sanktionerne for at gøre dem mere anvendelige. I henhold til de nye regler skal medlemsstaterne forelægge deres nationale mellemfristede planer for finans- og strukturpolitiske tiltag for Kommissionen senest den 30. april i det sidste år, hvor planen er gældende.

Efter ikrafttrædelsen af den nye ramme fremsatte Kommissionen i oktober 2025 forslag til en pakke om forenkling af den økonomiske styring, som for øjeblikket drøftes af fælleslovgiverne. Denne pakke er blevet fremlagt som et middel til at sikre sammenhæng på tværs af forskellige forordninger i EU's arkitektur for økonomisk styring ved at fjerne forældede henvisninger og strømline processerne for makroøkonomisk overvågning i krisetider. Kommissionen foreslår også ændringer af sanktionsrammen for at gøre gennemførelsen af sanktioner mere gradvis i overensstemmelse med principperne i 2024-reformen.

E. Yderligere udbygning af Den Økonomiske og Monetære Union

Der er også drøftelser i gang om bankunionens fremtid. I marts 2026 vedtog fælleslovgiverne reformen af EU's ramme for bankkrisestyring og indskudsforsikring for at afhjælpe mangler med hensyn til mellemstore og mindre bankers konkurs og forbedre indskyderbeskyttelsen. Debatten om den potentielle oprettelse af en europæisk indskudsforsikringsordning – også kaldet den tredje søjle i bankunionen – er i øjeblikket gået i hårdknude i Rådet, mens Parlamentets Økonomi- og Valutaudvalg vedtog sin holdning i april 2024.

Der blev i slutningen af 2021 opnået enighed om en reform af ESM-traktaten, som skal udvide dens værktøjskasse og etablere en bagstopper for Den Fælles Afviklingsfond, men den er endnu ikke trådt i kraft, da den mangler at blive ratificeret af Italien.

F. Aktører

— **Det Europæiske Råd**: fastlægger de samordnede politiske prioriteringer og udstikker retningslinjer på højeste niveau.

— **Rådet**: vedtager henstillinger og afgørelser på grundlag af forslag fra Kommissionen.

— **Kommissionen**: har ansvaret for at udarbejde udkast til disse henstillinger og afgørelser og for vurdering af gennemførelsen heraf.

— **Medlemsstaterne**: varetager den nationale indberetning, udveksling af oplysninger samt gennemførelse af henstillinger og afgørelser vedtaget af Rådet.

— **Eurogruppen**: består af finansministrene fra euromedlemsstaterne, drøfter spørgsmål vedrørende Den Økonomiske og Monetære Union og varetager styringen af ESM.

— **Den Europæiske Centralbank**: deltager i Eurogruppens drøftelser om spørgsmål, der angår den monetære politik eller vekselkurspolitikken.

— **Det Økonomiske og Finansielle Udvalg, Udvalget for Økonomisk Politik og Eurogruppens Arbejdsgruppe**: afgiver udtalelser og forbereder Rådets arbejde.

EUROPA-PARLAMENTETS ROLLE

Med Lissabontraktatens ikrafttræden blev Europa-Parlamentet medlovgiver med hensyn til at fastsætte bestemmelser for den multilaterale overvågning (artikel 121, stk. 6, i TEUF). Europa-Parlamentet spiller også en rolle som kontrolmyndighed i forbindelse med gennemførelsen af rammen for økonomisk styring. I henhold til artikel 121, stk. 5, i TEUF skal formanden for Rådet og Kommissionen aflægge rapport til Parlamentet om resultaterne af den multilaterale overvågning. Det anerkendes udtrykkeligt, at Parlamentets kompetente udvalg kan indbyde formanden for Rådet til en udveksling af synspunkter, når Rådet har offentliggjort sine henstillinger.

Retsakterne vedrørende den økonomiske styring ligger til grund for etableringen af den økonomiske dialog. For at forbedre dialogen mellem EU's institutioner, navnlig Parlamentet, Rådet og Kommissionen, og for at sikre større gennemsigtighed og ansvarlighed, kan Parlamentets kompetente udvalg invitere formanden for Rådet, Kommissionen, formanden for Det Europæiske Råd eller formanden for Eurogruppen til en drøftelse af deres respektive afgørelser eller anmode dem om at redegøre for deres aktiviteter inden for rammerne af det europæiske semester. I forbindelse med denne dialog kan Parlamentet også give en medlemsstat mulighed for at deltage i en udveksling af synspunkter, når den er genstand for en rådsafgørelse som led i enten proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store underskud eller proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store ubalancer, når dens politikker ikke er i overensstemmelse med Rådets retningslinjer eller risikerer at bringe Den Økonomiske

og Monetære Unions (ØMU'ens) funktion i fare, eller hvis den er blevet pålagt sanktioner i henhold til rammen for økonomisk styring.

Den reviderede ramme for økonomisk styring har medført ændringer, herunder en ny økonomisk dialog, hvor formændene for nogle af EU's institutioner og organer (Rådet, Kommissionen og, hvor det er relevant, Det Europæiske Råd og Eurogruppen) indbydes til at tale på plenarmødet, og har styrket Eurogruppens formands rapporteringsforpligtelser over for Parlamentet. Reformen indførte også nye oplysningskrav, der giver Parlamentet ret til straks at modtage oplysninger udarbejdet af Kommissionen inden for rammerne af den forebyggende del af stabilitets- og vækstpagten på lige fod med Rådet.

Under det europæiske semester fremsætter Parlamentet sin holdning i specifikke beslutninger, der bl.a. tager hensyn til de bidrag, der er indkommet under den såkaldte europæiske parlamentariske uge, et møde om det europæiske semester med de nationale parlamenter, der finder sted i begyndelsen af hvert år. Sent på efteråret fremsætter Parlamentet sin holdning til det europæiske semesters igangværende cyklus, herunder til de landespecifikke henstillinger, som Rådet har vedtaget.

Parlamentet støtter inddragelsen af de nationale parlamenter gennem årlige møder med medlemmer af deres relevante udvalg. De nationale parlamenter bør endvidere i overensstemmelse med den enkelte medlemsstats juridiske og politiske procedurer behørigt inddrages i det europæiske semester og i udformningen af nationale mellemfristede planer for finans- og strukturpolitiske tiltag med henblik på at øge gennemsigtigheden og ejerskabet af samt kontrollen med de trufne afgørelser.

Parlamentet har fremsat sin holdning til den mulige udvikling af ØMU'en i flere beslutninger, nemlig:

— beslutning om mulige udviklingstendenser og justeringer i Den Europæiske Unions nuværende institutionelle struktur (februar 2017)

— beslutning om forbedring af Den Europæiske Unions funktionsmåde ved at drage fordel af Lissabontraktatens potentiale (februar 2017)

— beslutning om budgetmæssig kapacitet for euroområdet (februar 2017)

— beslutning om revision af de makroøkonomiske lovgivningsrammer (juli 2021).

Dette faktablad er udarbejdet af Europa-Parlamentets Enhed for Kontrol med den Økonomiske Styring og ØMU'en. Der kan findes yderligere oplysninger på webstedet for Europa-Parlamentets Økonomi- og Valutaudvalg.

Giacomo Loi / Ronny Mazzocchi
04/2026